

De najaarsbijeenkomst van de Vlinderwerkgroep Friesland vond plaats op donderdag 13 oktober 2011 in de Fûgelhelling te Ureterp. Aanwezig waren 22 leden. Er zijn afmeldingen van Hans Jansen, Germ Jonker, Wiebe Poppe, Kees Smit en Henk Hunneman.

1. Voorzitter Siep Sinnema opent de bijeenkomst en heet iedereen van harte welkom.

Helaas is er bij het drukken van de Flinterwille iets fout gegaan. Bij een aantal exemplaren is geconstateerd, dat er bladzijden zijn omgedraaid. Vervangende goede exemplaren zijn beschikbaar.

2011 had tot juni een mooi voorjaar. Daarna was het kommer en kwel met veel nattigheid, waardoor de meeste excursies van de Vlinderwerkgroep moesten worden afgelast. Het najaar liet weer een verbetering zien.

Het afgelopen half jaar hebben zich 5 nieuwe leden gemeld voor de Vlinderwerkgroep.

Er zijn nog voldoende exemplaren van 'Dagvlinders in Fryslân' bij het bestuur van de Vlinderwerkgroep op voorraad. Ze kosten € 5,00 per stuk. Er kunnen ook meerdere exemplaren worden afgenomen.

2. Verslag voorjaarsbijeenkomst 2011.

Er zijn geen opmerkingen.

3. Mededelingen en ingekomen stukken.

Er zijn geen algemene mededelingen en/of ingekomen stukken.

4. Ervaringen, mededelingen, inbreng van en door leden.

Hessel Hoornveld heeft 4 exemplaren van *Macdunnoughia confusa* (getekende gamma-uil) gezien.

Arnold Slagter heeft een kort lijstje met dagvlinderwaarnemingen, waaronder de Argusvlinder en Kleine vuurvlinder.

Johan Pelser doet de melding van *Ennomos erosaria* (gehakkelde spanner).

Gerrit Tuinstra somt een hele waslijst van waarnemingen op: *Hyles gallii* (walstropijlstaart) op 5 juni 2011 bij Lauwersoog; *Sideridis albicolon* (tandjesuil) op 5 juni 2011 bij Lauwersoog; *Athetis pallustris* (moerasspirea-uil) op 9 mei 2011 bij Lauwersoog; *Xanthia ocellaris* (populierengouduil) op 21 september 2011 te Tijnje; *Mythimna spec. (pallens of favicolor)* op 2 september 2011 bij Lauwersoog; *Costaconvexa polygrammata* (walstrospanner) op 8 juli 2011 te Bakkeveen; *Euphiya unangulata* (scherphoekbandspanner) op 19 juli 2011 bij De Blesse; *Perizoma bifaciata* (donkere ogentroostspanner) op 31 juli 2011 bij Lauwersoog; *Lampropteryx suffumata* (fraaie walstrospanner) op 9 mei 2011 bij

Lauwersoog; *Eupithecia inturbata* (esdoorndwergspanner) op 13 mei 2009 bij Oosterwolde en een nieuwe soort voor Friesland; een vreemde vorm van *Biston betularia* (berkenspanner) op 2 juli 2011 bij Vlodrop (Limburg) > het is een mannetje met een goed ontwikkelde linkerhelft met normale vleugels en de kenmerkende tekening, maar de rechterhelft is kleiner met kleinere vleugels en een afwijkende tekening; *Euthrix potatoria* (drinker/rietvink) op 10 juli 2011 bij Lauwersoog > zowel de lichte als de donkere vorm van deze vlinder heeft Gerrit daar aangetroffen; de micro *Lyonetia prunifoliella* op 10 juli 2011 te Drachten en een nieuwe soort voor Friesland. Verder noemt Gerrit nog een aantal nachtvlindersoorten met aantallen waargenomen exemplaren per inventarisatieavond. In de Flinterwille van oktober 2011 vertelt hij een en ander over een aantal van de bovengenoemde soorten.

Mevrouw Hoornveld heeft 3 exemplaren van *Euclidia glyphica* (bruine daguil) gezien. Verder heeft ze een achttal exemplaren van *Miltochrista miniata* (rozenblaadje) uitgekweekt op korstmos.

Hein Boersma is onlangs met enkele vlinderaars op het eiland Sao Tomé geweest. Het is van origine Portugees en ligt ten westen van Gabon in de Atlantische oceaan (Golf van Guinee) en pal op de evenaar. Het eiland is 15 miljoen jaar oud. Er vliegen zo'n 60 soorten dagvlinders, waarvan iets meer dan 50% endemisch is, dat wil zeggen dat ze afwijkingen hebben ten opzichte van de Afrikaanse continentale soorten, omdat ze uitsluitend op Sao Tomé voorkomen en nergens anders. Het eiland kent een zeer warm en vochtig klimaat met een gemiddelde jaartemperatuur van 26.3 graden Celsius. Het midden van het eiland is bergachtig met een uitgedoofde vulkaan (Pico de Sao Tomé, 2024 meter hoog). Zo'n 70% van het eiland is bedekt met tropisch regenwoud. Het plan is om begin 2014 nog eens naar Sao Tomé terug te gaan en dan ook het eiland Principe te bezoeken.

Hans Bijl wil nog onderzoek doen naar de risicospreiding tussen de soorten *Saturnia pavonia* ('kleine' nachtpauwoog) en *Saturnia pavoniella* ('kleine'zuidelijke nachtpauwoog). De beide soorten lijken wel op elkaar, maar zijn toch verschillend qua vleugeltekening en genitale morfologie. De rupsen van beide soorten zijn wel behoorlijk onderscheidend van elkaar. Hans beschikt over exemplaren van *Saturnia pavoniella*, maar komt nog niet aan dit onderzoek toe. Verder heeft Hans vandaag nog een *Atalanta* gezien en merkt op, dat de Hoornaars (grote wespensoort) het dit jaar goed hebben gedaan.

Willem de Jong heeft een Keizersmantel in zijn eigen tuin gezien. Hij fourageerde op braam.

Wybren Siemensma bemerkt een teruggang in de diversiteit van dagvlinders. Er zijn steeds minder waarnemingen van bijvoorbeeld Luzernevlinders. In het Gaasterland is een populatie van het Hooibeestje verdwenen. Op 3 september 2011 heeft hij tijdens een schildersessie in Oudemirdum een Bont zanddoogje en een Kleine ijsvogelvlinder waargenomen.

Abel Jagersma heeft de Argusvlinder en de Kleine vuurvlinder dit jaar niet gezien. Voor nachtvlinders was het een beroerd jaar, want hij heeft veel minder soorten dan in voorgaande jaren waargenomen. Hij had wel vijf nieuwe soorten, namelijk *Pasiphila rectangularata* (groene dwergspanner), *Idaea rusticata* (schaduwstipspanner), *Cerapteryx graminis* (bonte grasuil), *Gortyna flavago* (goudgele boorder), *Chortodes pygmina* (zeggeboorder). Uit de door hem gemaakte overzichten blijkt, dat 2004, 2006 en 2008 goede nachtvlinderjaren waren.

John Boosman zegt wel een aardig vlinderjaar te hebben gehad. Qua aantal soorten gelijk en qua aantallen vlinders beter dan voorgaande jaren.

Henk Post heeft het Landkaartje, Gehakkelde Aurelia en de Kleine vuurvlinder waargenomen.

Marten Zijlstra heeft 44 Roesjes (*Scolioptrix libatrix*) waargenomen in de grot in het Bos van Ypey.

Martin Hunneman heeft de Argusvlinder en vijf Aardbeivlinders gezien bij de pingo in het Wijnjeterper Schar.

Andy Saunders: *Lampropteryx suffumata* (fraaie walstrospanner) in de Vegilinbosschen bij St. Nicolaasga; *Hypena rostralis* (hopsnuituil) op 30 mei 2011 te St. Nicolaasga; een invasie van *Thaumetopoea processionea* (eikenprocessierups) in juni 2011 bij Scharsterbrug (zeven eiken vol met nesten); *Hyles gallii* (walstropijlstaart) op 7 augustus 2011 te St. Nicolaasga; *Amphipyra berbera* (schijn-piramidevlinder); *Apotomis infida* (noordse marmerbladroller) te St. Nicolaasga; in Engeland vond Andy op heide in de tuin van zijn moeder een aantal rupsen van *Callimorpha dominula* (bonte beer).

Judith Bouma meldt dat het een triest jaar was voor het Veenhooibeestje. Het voorjaar was veel te droog. Vorige week zag ze nog een drietal Bruine vuurvlinders en vandaag de Kleine vos en de Kleine vuurvlinder.

Reinie Piersma is vorige week op Texel geweest. Daar zag ze nog Kleine parelmoervlinders vliegen.

Marian de Vries heeft vorig jaar (2010) de Grote weerschijnvlinder in het Lauwersmeergebied gezien. Onlangs zag ze nog een Distelvlinder.

Gerard Bergsma heeft *Pyrausta despicata* (weegbreemot) waargenomen op de Schaopedobbe bij Elsloo. Dit is de eerste waarneming van deze soort op het vasteland van Friesland. Op de Waddeneilanden en in het Groninger deel van Lauwersmeer komt hij wél voor.

Siep en Jannie Sinnema zijn op 25 augustus 2011 naar Wolvega geweest en hebben daar bij de ijsbaan Sleedoornpages waargenomen. Dit is de meest noordelijke vindplaats van deze dagvlindersoort in Nederland. Siep laat ons enkele foto's van de vlinder en van zijn leefomgeving bij de ijsbaan zien.

5. Resultaten tuinvlindertelling 5-6-7 augustus 2011 (Siep Sinnema)

Siep geeft een overzicht van de landelijke tuinvlindertelling in het weekend van 5 t/m 7 augustus 2011.

De **landelijke resultaten** zijn als volgt: Totaal aantal genoteerde dagvlinders: 6647; aantal dagvlindersoorten: 20; er is geïnventariseerd in 676 tuinen in Nederland.

Provincies	Aantal tuinen	Aantal vlinders	Aantal soorten	Gem. aantal vlinders per tuin	Gem. aantal soorten per tuin
drenthe	34	557	22	16,4	6,1
flevoland	24	201	16	8,4	3,9
friesland	42	593	20	14,1	5,6
gelderland	110	933	22	8,5	4,3
groningen	46	883	20	19,2	6,0
limburg	46	402	19	8,7	5,0
noord-brabant	90	800	22	8,9	4,2
noord-holland	71	488	20	6,9	3,3
overijssel	49	466	18	9,5	4,3
utrecht	50	345	18	6,9	3,5
zeeland	12	101	16	8,4	4,6
zuid-holland	103	882	21	8,6	3,4

Tabel 1. De resultaten per provincie. (bron: www.vlindermee.nl)

	LANDELIJK			FRIESLAND	
1	Kleine vos	1339	1	Kleine vos	130
2	Klein koolwitje	1023	2	Atalanta	120
3	Atalanta	964	3	Klein koolwitje	78
4	Groot koolwitje	446	4	Dagpauwoog	46
5	Bont zandoogje	411	5	Distelvlinder	41
6	Dagpauwoog	319	6	Groot koolwitje	33
7	Klein geaderd witje	319	7	Bont zandoogje	30
8	Boomblauwtje	293	8	Citroenvlinder	24
9	Distelvlinder	285	9	Klein geaderd witje	21
10	Citroenvlinder	243	10	Boomblauwtje	16

Tabel 2. Top 10: Landelijke resultaten in vergelijking met Friesland.

De top 10 is wordt aangevoerd door de Kleine Vos (1339 ex.), gevolgd door Klein koolwitje (1023 ex.) en Atalanta (963 ex.). Zie Tabel 2.

De overige waargenomen dagvlindersoorten zijn: Oranje zandoogje (231 ex.), Gehakelde aurelia (153 ex.), Bruin zandoogje (121 ex.), Landkaartje (64 ex.), Groot dikkopje (62 ex.), Argusvlinder (53 ex.), Icarusblauwtje (48 ex.), Koninginnenpage (39 ex.), Kleine vuurvlinder (34 ex.), Koevinkje (27 ex.). Verder werden er nog 147 gamma-uilen en 30 kolibrievlinders gezien.

Siep geeft aan de hand van tabel 2 een vergelijking van de resultaten in Friesland en de landelijke tellingen. Ook wordt de telling in zijn tuin in Hemrik vergeleken met de resultaten van Friesland, zie tabel 3.

	HEMRIK 2 sept			FRIESLAND	
1	Kleine vos	30	1	Kleine vos	130
2	Klein geaderd witje	20	2	Atalanta	120
3	Klein koolwitje	5	3	Klein koolwitje	78
4	Atalanta	5	4	Dagpauwoog	46
5	Bont zandoogje	3	5	Distelvlinder	41
6	Citroenvlinder	3	6	Groot koolwitje	33
7	Kleine vuurvlinder	1	7	Bont zandoogje	30
8	Argusvlinder	1	8	Citroenvlinder	24
9	Groot koolwitje	1	9	Klein geaderd witje	21
10	Boomblauwtje	1	10	Boomblauwtje	16

Tabel 3. Top 10: resultaten voor Hemrik (tuin Siep Sinnema) in vergelijking met Friesland.

6. Pauze.

7. Negen jaar onderzoek Citroenvlinder (door John Boosman).

De inhoud van deze presentatie vindt u op bladzijde 14.

8. Vlinderen in de ‘Lausitz’, een gebied in voormalig Oost-Duitsland (door Hans Bijl).

Hans is samen met Wiebe Poppe in de ‘Lausitz’ op vlinderonderzoek geweest. Eerst in 2006 en laatstelijk in 2010. Het gebied ligt zuidoostelijk van Berlijn in het grensgebied van Duitsland, Polen en Tsjechië; rechtsboven Dresden. In ‘Lausitz’

wonen de Sorben, een oude Slavische stam die nog een eigen taal heeft, het Sorbisch. 'Lausitz' is een Sorbisch woord voor 'zompig weideland'.

Het doel van Hans en Wiebe was om te zoeken naar veldjes met pimpernel en de twee soorten pimpernelblauwtjes, *Phengaris (Maculinea) teleius* en *Phengaris (Maculinea) nausithous*. Daarin zijn ze geslaagd. Ze vonden een kleine camping in de buurt van een groot voormalig militair oefenterrein ('Truppenübungsplatz Oberlausitz') en de Muskauer Heide. In deze gebieden hebben zich wolven gevestigd, omdat het er zeer rustig is. Het landschap kenmerkt zich door beekjes, moerassen, schrale bosweiden, omgeven door naalddhout en gemengd bos. Er zijn ook velden vol met Engels gras. Vlinders zijn er in overvloed, zoals Gehakkelde aurelia, Morgenrood, Keizersmantel (ook de forma valesina, de groene vorm), Bosrandparelmoervlinder, Distelvlinder, Heivlinder, Koevinkje, Bruin Zandoogje (ook de forma semialba Bruand, de witte vorm).

Bij hun verkenning van de 'Lausitz' kwamen Hans en Wiebe ook in een voormalig bruinkoolwingebied (3500 hectare groot en tot 80 meter diep) bij het plaatsje Nochten en verder in een prachtig gebied met grote zwerfkeien, die tijdens de bruinkoolwinning uit de grond waren opgediept. In 2010 hebben Hans en Wiebe er ook gelicht en gesmeerd. Op smeer troffen ze tot hun verrassing een Rouwmantel aan, maar ook *Mormo maura* (zwart weeskind), *Catocala nupta* (rood weeskind), *Catocala sponsa* (karmozijnrood weeskind) en *Catocala fraxini* (blauw weeskind). Hans en Wiebe weten nu waarom het blauw weeskind in Duitsland 'Waldgeist' wordt genoemd. In het duister lijkt de onderzijde van deze vlinder tijdens het vliegen sterk op een geest. Het was niet altijd goed weer, maar dan gingen Hans en Wiebe maar rupsen zoeken. Voor natuurmensen is er altijd wat te doen. De 'Lausitz' is een aanrader om eens naar toe te gaan!

9. Rondvraag.

Er zijn geen vragen of opmerkingen.

10. Sluiting.

Siep Sinnema sluit de bijeenkomst en wenst iedereen een goede reis naar huis.